

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

4

«РАДЯНСЬКА ШКОЛА»
1953

справляються з дорученнями і завданнями.

Ми запрошували в дитячий садок на ранкові години батьків, що працюють увечері. Так, одного разу я розмовляла з матір'ю Тані про те, щоб її вдома привчали до акуратності, примушували прибирати іграшки після гри. «Що ви, — заперчила мати, — вона ж ще маленька. Хіба вона може добре прибрати?» Я пояснила, що Таня лише поступово навчиться прибирати іграшки, що в неї виробиться звичка класти всі речі на місце. Мати Тані спостерігала, як проходять у нас умивання, сніданок, обов'язкові заняття та ігри дітей. Після відвідування групи Танина мати заявила: «Я не знала, що діти тут самостійно умиваються, тепер я буду привчати Таню до цього. В дитячому садку її просто не можна впізнати, а дома я її умиваю, одягаю. Все думаю, що сама швидше і краще зроблю».

Під час перших моїх відвідувань дітей вдома батьки зустрічали мене запитаннями: «Що сталося?» Коли ж я говорила, що прийшла подивитися, як живе мій вихованець, вони іноді ніяковіли, а я в таких випадках почувала себе незручно. Тоді я стала

завчасно попереджувати батьків про свій прихід. Пізніше вони самі запрошували мене, розповідали, яку книгу або іграшку купили, іноді радились зі мною, перш ніж купити, почали цікавитись тим, як поводить себе дитина в дитячому садку. Я ніколи не скаржилася батькам, хоч іноді дуже хотілося це зробити. Намагалася показати дитину з доброго боку, розповісти про досягнення. І лише після такої розмови, якщо є необхідність, вказувала на негативні прояви, але не в формі скарги, а у вигляді поради.

Роботу по зближенню з сім'єю, по відшукуванню спільних методів та прийомів виховання дітей я продовжую вести і зараз. Збирала батьківські збори, читала доповіді: «Гігієнічний догляд за дитиною», «Вплив взаємовідносин і поведінки дорослих на дитину» і ін.

До кінця року я домоглася певних наслідків. Діти стали більш самостійними, усидливими, навчилися виконувати завдання, разом гратися, ділитися іграшками. Група стала більш організована. Роботу з цією групою буду продовжувати до передачі дітей в школу.

Збагачення словника дітей молодшої групи

Г. СИДОРЕНКО,

дитячий садок № 33, м. Київ

Маленька дитина вдома, з близькими їй людьми, легко домовляється. Її розуміють навіть і тоді, коли вона висловлює свою думку майже одними жестами і спішать виконати перше-ліпше її бажання.

Така невимогливість з боку батьків погано відбивається на розвитку мови дитини: дитина продовжує розмовляти жестами навіть і тоді, коли в неї є всі можливості розмовляти правильно.

У дитячому садку дитина відразу входить у більш складне середовище, коло її взаємовідносин з дорослими та дітьми ширшає, і це стає

великим стимулом для інтенсивного розвитку особистості, в першу чергу для розвитку її мови.

Але потрібна систематична, наполеглива робота з дітьми, послідовна вимогливість з боку вихователя, щоб мова дітей розвивалась успішно. Важко говорити про збагачення словника дитини, якщо не пов'язувати цю роботу зі збагаченням уявлень дитини, з її загальним розвитком.

Плануючи виховну роботу, я намічаю слова і звороти, якими потрібно збагатити мову дітей не лише на заняттях з рідної мови, але й на всіх інших заняттях, під час ігор, у по-

всьякденному житті. Такий підхід до планування допомагає мені самій більш чітко перевіряти, як доводиться програмний матеріал до дітей.

Досвід підказав нам, що особливо в роботі з малятами важливо викликати в них почуття любові та довір'я, бажання поділитись своїми почуттями, все розповісти. Тому в перші ж дні відвідування дітьми дитячого садка ми намагаємось з'ясувати в батьків умови життя дитини вдома, особливості її. З кожною дитиною ми намагаємось поговорити про маму, бабусю.

Після такого ознайомлення та спостереження за дитиною в перші кілька днів її перебування в колективі у нас складається враження про її уявлення, про мову.

З 28-ми дітей правильно і охоче розмовляли в нас лише 16, недоліки в мові мали 12 дітей. На основі спостережень ми намітили план індивідуальної роботи з цією частиною дітей.

Відомо, як швидко і легко переймають діти мову дорослих. Це примусило нас відповідально поставитись до своєї мови. Ми намагалися розмовляти з дітьми та між собою чіткою літературною мовою, стимулювали дітей, які робили успіхи в навчанні мови. «Льоня вже знає, як називаються наші іграшки», «Як Лора гарно попросила!» говорю я дітям.

Темами для розмов з дітьми були враження з домашнього життя, з життя в дитячому садку. Ми виправляємо помилки в мові дітей не завжди в ході самого заняття чи гри, щоб не знизити настроїв дитини.

Ознайомлюючи дітей з навколишніми явищами, ми дбаємо не лише про пізнавальний бік справи, а, головне, про виховання в них почуттів, певного ставлення до речей, до людей, до всього нашого, радянського. Стверджу це прикладом. Дітям іноді дозволялось брати для ігор прапорці, з якими вони марширували, відтворюючи бачене на демонстраціях, у піонерських походах. Траплялось, що в грі діти брали прапорець за полотнище, кидали

його на шафу або полицку. Я збрала дітей і поговорила з ними про те, що червоними прапорами прикрашають місто в святкові дні, що їх вивішують біля портретів Леніна і Сталіна.

Перед Жовтневими святами ми повернулися до бесіди про прапорець, пригадали, чим прикрашені будинки, наш дитячий садок. Запитала дітей, кому з них удома подарували прапорець, показала їм картину «Парад».

Рідко хто з дітей дозволяє собі тепер недбало поводитися з прапорцем, а якщо це іноді трапляється, то викликає загальне обурення.

Невичерпні можливості для розвитку мови, для збагачення словника дитини дає наше повсякденне життя.

У повсякденному житті можна добре повправляти дітей у вірному використанні всіх частин мови.

Ось ми обідаємо, і я вчу дітей називати страви, посуд. Вчу їх дякувати тьоті Марусі за обслуговування. Даю доручення: «Постав стільчик біля стола», «Сідайте за стіл», «Постав квіти на стіл».

І тут же уточнюю, даючи дітям запитання: «Куди ти поставив квіти?», «Де стоїть стільчик?».

Ми переконались, що, даючи дітям певні завдання, доручення, ми розвиваємо не лише мову, а і самостійність, вміння уважно слухати дорослого, виконувати вказівки. Старших дітей ми привчали, виконавши завдання, сповіщати про це виховательку. Діти добре знають назви всіх предметів у групі і впевнено користуються ними у своїй розмові під час ігор та занять.

Керуючи іграми дітей, ми уважно прислухаємось до їх мови, і, втручаючись, збагачуємо їх словник. Ось приклад. Таня накриває ляльковий стіл і каже мені: «Я скажу, щоб Лора прийшла до мене». «Ти хочеш Лору запросити в гості? А ще кого ти запросиш?» підказую більш влучний зворот мови. І тут же уточнюю назви предметів, потрібних для прийому, для частування гостей. «Ти нічого не забула поставити на стіл?» питаю Таню.

Другий приклад. Діти граються біля машини. Боря хвилюється, кричить: «Залісай, Славо, візьми колесо!» Поправляю: «Славо, сідай в кабінку, візьмись за руль».

Давши дітям нове слово, я намагалась, щоб вони користувалися ним у розмові.

Але виправляти слова, які свідчать про невірні уявлення дітей, під час гри — не корисно. Ми уточнюємо уявлення і слова під час обов'язкових занять.

Наведу такий приклад.

Граючись з будівельним матеріалом, діти всі форми називали «кубиками». Я запланувала обов'язкове заняття, основною метою якого було навчити дітей правильно називати форми.

Під час гри з м'ячем і кулею, шляхом порівняння, діти зробили висновок: «І м'яч і куля круглі, їх можна катати, але куля стрибати не може, вона падає на землю, стукає».

На другому занятті ми розглянули куб і кулю і відмітили, що куб не котиться, з кубів можна збудувати ворота, міст, через який прокочується куля. Потім діти правильно вживали назви кулі, куба.

Одним з важливих джерел збагачення словника дитини є спостереження за явищами природи, особливо під час прогулянок. Уже з другого півріччя ми встановили правило, за яким діти розповідали, що вони бачили нового на вулиці, біля свого дому, на прогулянці. Це сприяло розвиткові спостережливості дітей. Важливо закріпити в слові враження дітей, інакше навіть цікаві факти і спостереження забудуться. Часто ми проводили повторні спостереження, домагаючись, щоб діти, описуючи бачене, користувалися новими словами.

Ось як, наприклад, проходила прогулянка в зимовий день. За ніч випало багато снігу. Навкруги — великі намети, між ними доріжки.

— Подивіться, діти, скільки снігу напало за ніч. Які великі намети стоять!

Діти з зацікавленням розповідали: «Як гірка», «Блищить на сонці».

Запитую дітей:

— А як ми пройшли в сад?

— По доріжках, — відповідають.

— Ось бачите, як гарно розчистив доріжку Павло Семенович. Адже по наметах не пройдеш. Побіжіть, подивіться, де ще є намети.

— Ось великий! А ось ще маленький намет! — лунають вигукі дітей.

Спостереження за працею дорослих багато дає як для виховання моральних якостей, так і для збагачення словника.

Багато нових слів і зворотів мови, зв'язаних з конкретними емоційно забарвленими враженнями, даємо ми дітям у передсвяткові дні, в дні свят. Такі слова і звороти мови, як «плакат», «нарядні діти», «прикрашені будинки», «вітаємо з святом», «радісно святкуємо» входять в активний словник дітей, і діти користуються ними в творчих іграх, в розповідях про святкові дні.

Часто я розповідала своїм малюкам про дітей, які міцно дружать, дружно граються, діляться з товаришами іграшками. Мені здавалось, що діти мене розуміють. Але я вирішила більш глибоко висвітлити почуття дружби. Мені хотілося зробити близькими для дітей образи наших любимох вождів Леніна і Сталіна. Я показала дітям картину Васильєва «Ленін і Сталін», яка хвилює своїм внутрішнім почуттям дружби, єдністю думок, а також своїм художнім виконанням. Я звернула увагу дітей на те, як близько, поруч сидять Ленін і Сталін. Вони дружно розмовляють, разом читають книгу. Ленін завжди говорив, що Сталін — його найкращий друг і помічник.

Мені здається, що я досягла своєї мети: слово «дружно» увійшло в життя, в свідомість, воно сповнилось для дітей конкретним змістом. Одного разу я попросила Марика покатати на санчатах дівчинку-новачку Галочку. Він довго не погоджувався. «Марик не хороший, не дружній», зробили висновок діти. «Томочка дружня, хороша — вона мені завжди іграшку дає», каже Юра.

На обов'язкових заняттях я широко використовувала для збагачення словника бесіди за картинкою. На

початку року я показувала предметні картини. Сама переважно розповідала, пояснювала. Я помітила, що предметні картини задовольняють дитину при індивідуальному розгляданні, а на обов'язкових заняттях вони мало сприяють активізації живої мови більшості дітей. Незабаром я перейшла до сюжетних картин. На першому занятті доводила до дітей зміст картини, намагалась викликати емоційне сприймання художнього твору, а на повторному — вчила дітей називати предмети, відмічати між ними зв'язок і відповідати коротким, але зв'язним реченням: «Білка сидить на гілці», «Дівчинка поздоровляє маму». Розповідь вихователя, а іноді відповідний вірш, — обов'язкова частина такого заняття. В бесідах велике значення мають запитання до дітей. Невміло поставиш запитання — і дитина не відповість, хоч і має уявлення.

Ось я питаю: «Що робить пташка, намальована на картині?» Хочу одержати відповідь, що вона клює жука. «Вона співає, летить, стрибає». І тільки на моє запитання: «Що клює пташка?» діти дають вірну відповідь.

Я проводила окремі заняття по збагаченню словника, які рекомендує О. П. Усова в своїй роботі «Обов'язкові заняття», як наприклад: «Зустріч нової ляльки», «Чого не стало?».

Проводила також з дітьми вправи на збагачення словника, рекомендовані Тихеевою. Наприклад, «Підібрати дієслово до предмета». На перших двох заняттях лише кілька дітей відповіли. Інші плутали дії з ознаками предмета. Але вже на третьому занятті майже всі діти з великою зацікавленістю відповідали і підбирали до одного предмета дві-три дії: «Мама працює, купляє іграшки, варить», «Тьотя Маруся прибирає, годує нас, ляльок одягає», «Собачка гавкає, кусається, дім стереже». Ці вправи дуже цінні. Вони змушують дітей підшукувати потрібні слова, керуючись не безпосередніми враженнями, а пам'яттю. І для нас стає ясно, що діти зрозуміли, а чого ще не знають.

Перевіряючи, наскільки зрозуміли діти нові слова, я переконалась, що образна мова їм не завжди доступна.

Спостерігаючи з дітьми захід сонця, я пояснюю: «Сонечко на ніч сідає за гору».

«А де сідає — на землі? Хто його будить? Коли воно встає?» посипалися запитання.

Читаючи дітям твори художньої літератури, народні казки, я намагаюсь у деяких випадках з'ясувати їм внутрішню суть, розкрити зміст слів, які характеризують поведінку, риси характеру героїв.

Так, прочитавши дітям два рази «Ясочкин дитячий садок» і показавши ілюстрації, я пояснила, що іграшки в Ясочки тому такі красиві і нарядні, що вона їх береже, акуратно кладе на місце.

«І в нас, — додала я, — Лора, Таня, Вітя бережуть іграшки, вони акуратні!».

Діти з свого боку допомагають мені: «А Марик не береже конячки — він її на підлогу кидає», «А Рая неакуратна — в неї завжди черевики розв'язані!».

Перед 8-м Березня я розповіла дітям оповідання Осеевої «Печеньє».

Прочитавши два рази, я провела з дітьми бесіду і між іншим запитала: «Добре зробили Ваня і Коля, що з'їли всі пряники, а бабусі та мамі нічого не залишили? Як можна назвати таких дітей?»

«Жадні, злі, нехороші», відповіли діти.

З батьками я часто говорю про те, яке важливе значення для дитини має приклад мови оточуючих людей.

Матері К. я пояснила, що потрібно у дочки підняти впевненість у собі. І дійсно, нам удалось спільними зусиллями домогтись деякого виправлення мови Раї. Іноді матерям я давала додому картини, і вони працювали з дітьми над виправленням звукомови, давала завдання вислухати вірш або оповідання. Так спільними силами, разом з вихователем другої зміни і батьками, ми досягли певних результатів у виправленні мови дітей.